

تبیین عناصر ارزیابی عملکرد مدارس اثربخش و ارائه الگوی بهینه با رویکرد داده

بنیاد

رویا رمضانی^۱، نادر برزگر^۲، رضوان حکیم زاده^۳، اسفندیار دشمن زبیری^۴، ناهید شفیعی^۵

چکیده

هدف این پژوهش تحلیل عناصر ارزیابی عملکرد مدارس اثربخش به منظور ارائه الگوی بهینه ارزیابی عملکردی است. جامعه پژوهش در بخش گرند تئوری شامل کلیه خبرگان حوزه آموزش و پرورش تا اشباع نظری به تعداد ۱۵ نفر و جامعه آماری بخش کمی مدیران دوره ابتدایی شهر تهران در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای تعداد ۲۹۵ نفر بر اساس نواحی ۲۱ گانه شهر تهران انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش گرند تئوری مصاحبه نیمه ساختاریافته و در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی و پایایی آن محاسبه گردید. نتایج تحقیق نشان داد، مدل پارادایمی تحقیق از عوامل علی، شامل عوامل کالبدی و تکنولوژیکی، تضمین سلامت محیطی، تضمین سلامتی فردی دانش‌آموزان؛ پدیده محوری شامل بازیگران فعال و فرآیند یاددهی و یادگیری؛ شرایط زمینه‌ای شامل اجزا و عناصر ارزیابی عملکرد؛ شرایط مداخله‌گر شامل اصول و ارزش‌های مدرسه اثربخش و سازمان‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی، راهبرد مؤثر بر ارزیابی عملکردی مدارس اثربخش شامل تدرک مقدمات اجرای ارزیابی و نیز پیامدهای ناشی از ارزیابی عملکردی مدارس اثربخش شامل کسب دستاوردهای علمی و عملی تشکیل شده است. الگوی ارائه‌شده، به عنوان ابزاری مؤثر برای ارزیابی عملکرد مدارس اثربخش در تهران، می‌تواند به بهبود فرآیند یاددهی و یادگیری و دستیابی به نتایج علمی و عملی کمک کند.

کلمات کلیدی: ارزیابی عملکرد، مدارس اثربخش، مدیران، مقطع ابتدایی.

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد اسلام شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

M.royaramezan00@gmail.com

^۲ استادیار، گروه علوم تربیتی و مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

barzegar.education@yahoo.com

^۳ استاد، گروه برنامه درسی و آموزش، دانشگاه تهران، تهران، ایران. hakimzadeh@ut.ac.ir

^۴ استادیار، گروه علوم تربیتی و مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلام شهر، تهران، ایران.

doshmanziari@gmail.com

^۵ استادیار، گروه علوم تربیتی و مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلام

شهر، تهران، ایران. dr.n.shafiee@gmail.com

مقدمه

ارزیابی عملکرد مدارس به عنوان یکی از اجزای کلیدی نظام‌های آموزشی مدرن، نقش بسیار مهمی در تضمین کیفیت و ارتقای اثربخشی فرآیندهای آموزشی دارد. این ارزیابی‌ها نه تنها به شناسایی نقاط قوت و ضعف سیستم آموزشی کمک می‌کنند، بلکه ابزاری حیاتی برای سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های آموزشی به‌شمار می‌آیند و به عنوان مبنایی برای بهبود مستمر و توسعه پایدار عمل می‌کنند (رسدیانی و خلیده، ۲۰۲۳). ضرورت انجام این تحقیق در این است که ارزیابی دقیق عملکرد مدارس می‌تواند به مدیران، معلمان و سیاست‌گذاران کمک کند تا بر اساس داده‌ها و شواهد به اتخاذ تصمیمات مؤثر برای بهبود کیفیت آموزشی بپردازند. این امر به ویژه در کشوری مانند ایران، که با چالش‌هایی از جمله کمبود منابع آموزشی و وجود تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در سطح مدارس مواجه است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

ارزیابی عملکرد مدارس به عنوان یکی از ارکان اساسی در نظام‌های آموزشی مدرن، نقشی محوری در ارتقای کیفیت و اثربخشی فرآیندهای آموزشی ایفا می‌کند. این ارزیابی‌ها نه تنها به شناسایی نقاط قوت و ضعف سیستم‌های آموزشی کمک می‌کنند، بلکه به عنوان مبنای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه برای بهبود مستمر و توسعه پایدار در این سیستم‌ها عمل می‌نمایند (رسدیانی و خلیده^۱، ۲۰۲۳). اهمیت این موضوع باعث شده است که پژوهش‌های متعددی در سطح بین‌المللی به منظور طراحی و اجرای مدل‌های مختلف ارزیابی عملکرد مدارس انجام شود (هیون‌کام، کومار و انگیون^۲، ۲۰۲۴، القامدی و همکاران^۳ ۲۰۲۳ و اسکریت و همکاران^۴ ۲۰۲۳). ارزیابی صحیح عملکرد مدارس می‌تواند به مدیران، معلمان و سیاست‌گذاران کمک کند تا با تکیه بر داده‌ها و شواهد معتبر، تصمیمات مؤثری را برای ارتقای کیفیت آموزشی اتخاذ کنند. این امر در کشوری مانند ایران، که با چالش‌هایی نظیر کمبود منابع آموزشی (حسن زاده شوربلاغ و دیگران، ۱۴۰۳) و تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در سطح مدارس مواجه است (باباخانی، ۱۴۰۱)، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

مطالعات موجود نشان می‌دهند که در شهر تهران، علی‌رغم اهمیت روزافزون ارزیابی عملکرد در مدارس ابتدایی، همچنان مدلی جامع و مؤثر برای ارزیابی عملکرد مدارس ابتدایی طراحی و اجرا نشده است. این نبود مدل جامع باعث شده است که اقدامات بهبود عملکرد مدارس به صورت پراکنده و نامنسجم انجام شود و در نتیجه، ارتقای کیفیت آموزشی به طور مطلوب تحقق نیابد. علاوه بر این، چالش‌هایی نظیر عدم همخوانی روش‌های ارزیابی با شرایط خاص بومی، کمبود منابع لازم برای اجرای دقیق ارزیابی‌ها و مقاومت در برابر تغییر، از موانع اصلی دستیابی به کیفیت مطلوب آموزشی محسوب می‌شوند. مرور پیشینه تحقیق نیز نشان‌دهنده تلاش‌های مختلف برای طراحی و پیاده‌سازی مدل‌های ارزیابی عملکرد مدارس در کشورهای مختلف است. به عنوان نمونه، سایه‌رودین^۵ (۲۰۱۹) بر استراتژی‌های مدیریتی مدیران مدارس در بهبود عملکرد معلمان و اهمیت برنامه‌ریزی و ارزیابی برنامه‌های بهبود کیفیت تمرکز کرده است. همچنین، پژوهش مهربان‌هلان و همکاران (۱۴۰۰) مدلی مبتنی بر کارت امتیازی متوازن برای ارزیابی عملکرد مدارس جمهوری اسلامی ایران طراحی کرده است که شامل

1. Rusdiyani & Kholidah

2. Huynh-Cam, Kumar & Nguyen

3. Alghamdi et al

4. Skerritt et al

5. Syahrudin

ابعاد مالی، فرآیندهای داخلی، رشد و یادگیری و مشتری‌مداری می‌باشد. شهبازی و نوربان (۱۴۰۲) نیز الگوی بومی ارزشیابی مدارس برتر را طراحی کرده و عواملی نظیر برنامه‌ریزی، ارزیابی، آموزش، مدیریت، امکانات و عوامل فرهنگی-اجتماعی را به‌عنوان مؤلفه‌های مؤثر شناسایی کرده‌اند. با این حال، در ایران، به‌ویژه در تهران، هنوز مدلی جامع و بومی برای ارزیابی عملکرد مدارس ارائه نشده است که قادر به پوشش تمامی ابعاد و نیازهای خاص این محیط باشد.

هدف این پژوهش، واکاوی ابعاد عملکرد مدارس اثربخش به منظور ارائه الگوی جامع ارزیابی عملکردی است که با بهره‌گیری از ترکیب دو روش گرندد تئوری و حداقل مربعات جزئی (PLS) به دست می‌آید. این الگو ابتدا با استفاده از گرندد تئوری و از طریق مصاحبه‌های عمیق با خبرگان، عوامل و مؤلفه‌های کلیدی را شناسایی می‌کند و سپس با روش حداقل مربعات جزئی به تحلیل داده‌ها و بررسی روابط میان متغیرهای مختلف می‌پردازد. نوآوری اصلی این تحقیق در استفاده از یک رویکرد ترکیبی و بومی برای واکاوی ابعاد و مؤلفه‌های عملکرد مدارس اثربخش به منظور ارائه الگوی جامع ارزیابی عملکردی مدارس ابتدایی تهران است که به‌طور مؤثر عوامل علی، زمینه‌ساز، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای ارزیابی عملکرد مدارس را شناسایی کرده و برای ارتقای کیفیت آموزشی به کار گرفته می‌شود.

این مقاله در چهار بخش اصلی تنظیم شده است. ابتدا، مبانی نظری مرتبط با موضوع پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش دوم، روش‌شناسی تحقیق به‌طور مختصر بیان می‌شود. سپس یافته‌های پژوهش ارائه و در نهایت، نتایج و یافته‌ها مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. امید است که این تحقیق بتواند به سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی در راستای ارتقای کیفیت آموزش و افزایش اثربخشی مدارس ابتدایی تهران و سایر مناطق کشور کمک کند.

پیشینه تحقیق

ارزیابی عملکرد مدارس به عنوان یکی از جنبه‌های مهم تضمین کیفیت آموزش ارائه شده به دانش‌آموزان، نقش بسیار حیاتی دارد. مطالعات متعددی برای توسعه و پیاده‌سازی مدل‌های مختلف ارزیابی عملکرد مدارس، معلمان و دانش‌آموزان انجام شده است (رسیدیانی و خلیده، ۲۰۲۳). در این بخش، مرور ادبیات به منظور ارائه تصویری کلی از پژوهش‌های موجود درباره مدل‌های ارزیابی عملکرد مدارس بر اساس اسناد موجود انجام شده است. یکی از نخستین و مهم‌ترین گام‌ها در ارزیابی عملکرد مدارس، شناسایی عوامل مؤثر بر آن است. این عوامل می‌توانند شامل مؤلفه‌های مدیریتی، آموزشی، پرورشی و محیطی باشند. سایه‌پودین (۲۰۱۹) به بررسی استراتژی‌های مدیریتی مدیران مدارس برای بهبود عملکرد معلمان پرداخت و اهمیت برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی برنامه‌های بهبود کیفیت را برجسته کرد. این مطالعه نشان داد که مدیریت کارآمد و برنامه‌ریزی هدفمند می‌تواند به طور مستقیم بر بهبود عملکرد معلمان و در نتیجه، بهبود عملکرد کلی مدرسه تأثیر بگذارد. کمپا و همکاران^۱ (۲۰۲۰) با استفاده از روش کارت امتیازی متوازن، عملکرد مدرسه راهنمایی را تحلیل کردند. آن‌ها بر جنبه‌هایی مانند رضایت مشتری (والدین و دانش‌آموزان) و یادگیری و رشد در محیط مدرسه تأکید کردند. این مطالعه نشان داد که ارزیابی جامع عملکرد مدرسه باید ابعاد مختلفی از جمله رضایت و مشارکت والدین، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و توسعه حرفه‌ای معلمان را در بر گیرد. مطالعه‌ای دیگر سیهاب‌الدین و همکاران^۲ (۲۰۲۰) به توسعه یک سیستم پایش و ارزیابی نمرات دانش‌آموزان بر اساس شاخص‌های کلیدی عملکرد در مدرسه پرداخت. این

^۱.Kempa & Tutupary

^۲.Syihabuddin & Abidin

مطالعه اهمیت استفاده از سیستم مبتنی بر داشبورد برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌های دانش‌آموزان را نشان داد که منجر به افزایش دقت و کارایی در فرایند ارزیابی می‌شود. استفاده از شاخص‌های کلیدی عملکرد در ارزیابی نمرات دانش‌آموزان می‌تواند به مدارس کمک کند تا تصمیمات آگاهانه‌تری برای بهبود کیفیت آموزشی بگیرند. در مطالعه‌ای توسط بوداک و همکاران^۱ (۲۰۲۰)، رابطه بین عملکرد مدیران مدارس و رفتار شهروندی سازمانی معلمان با استفاده از یک مدل ترکیبی بررسی شد. این مطالعه نشان داد که رفتار شهروندی سازمانی برای عملکرد و کارایی مدارس ضروری است و بر نیاز به نمایش چنین رفتارهایی توسط معلمان تأکید کرد. سیستم ارزیابی عملکرد ۳۶۰ درجه به عنوان ابزاری ارزشمند برای سنجش عملکرد مدیریتی و فنی مدیران مدارس شناسایی شد. در ادامه، برخی دیگر از تحقیقات مرتبط با مبحث تحقیق در

جدول ۱ خلاصه و ذکر شده است:

جدول ۱- نمونه تحقیقات انجام‌شده در خصوص ارزیابی عملکردی مدارس اثربخش

عنوان مقاله	نویسنده و سال	روش و ابزار	میدان پژوهش	خلاصه نتایج
طراحی الگوی بومی ارزشیابی مدارس بر اساس مؤلفه‌های اثربخش مدارس برتر و اعتباربخشی آن	شهبازی و نوریان (۱۴۰۲)	کیفی کمی - پرسشنامه مصاحبه	کارشناسان ارشد و ستادی آموزش و پرورش، مدیران	در الگوی بومی ارزشیابی مدارس برتر مؤلفه‌های برنامه‌ریزی، ارزیابی، آموزش، مدیریت، امکانات و حوزه فرهنگی اجتماعی اثرگذار هستند.
توسعه مدل ارزیابی عملکرد مدارس جمهوری اسلامی ایران بر اساس الگوی کارت امتیازی متوازن	مهربان‌هلان و همکاران (۱۴۰۰)	کمی کیفی - اسناد و مصاحبه و پرسشنامه	مدیران و معلمان و والدین	ابعاد مالی، فرآیندهای داخلی، رشد و یادگیری و مشتری‌مداری در ارزیابی عملکرد مدارس نقش دارند.
شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های ارزیابی عملکرد مدیران مدارس متوسطه شهر تهران	خطیر و حقیقی (۱۳۹۹)	کمی - پرسشنامه	مدیران	شاخص‌های ارزیابی عملکرد مدیران شامل مهارت‌های ارتباطی، ویژگی‌های شخصیتی، مهارت‌های مدیریتی، قابلیت‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای و مهارت‌های تصمیم‌گیری هستند.
ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان در طول دوره تحصیلی با استفاده از الگوی یادگیری ماشینی	هیون‌کام، کومار و انگیون (۲۰۲۴)	کیفی کمی - مصاحبه پرسشنامه	مدیران	طبقه‌بندی و ارزیابی سیستماتیک عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، به مدیران آموزشی کمک می‌کند تا چالش‌های بالقوه را شناسایی و استراتژی‌ها و مداخلات هدفمندی را متناسب با نیازهای منحصر به فرد دانش‌آموزان اتخاذ نمایند.
مدل ساختاری استاندارد بر اساس ارزیابی مدارس و	القامدی و همکاران (۲۰۲۳)	کمی - پرسشنامه	مدیران و معلمان	عوامل رهبری مدرسه، محیط مدرسه، راهبردهای تدریس و یادگیری بر عملکرد دانش‌آموزان به‌طور مستقیم و غیرمستقیم تأثیر دارند. همچنین استانداردهای ارزیابی

1. Budak et al

دستاوردهای دانش‌آموزان	بر عملکرد تحصیلی و نتایج یادگیری تأثیر مثبتی می‌گذارند.
اجرای خودارزیابی مدرسه: بازیگران سیاست در مدارس ایرلند	خودارزیابی مدارس یک سیاست کم‌خطر است و اگرچه مدارس درگیر اجرای شیوه‌های ارزشیابی داخلی هستند اما مشارکت آنها یکسان نیست. خودارزیابی مدارس به روش‌های مختلفی توسط افراد مختلفی اجرا می‌شوند و از طریق فرآیندهای خلاقانه تفسیر و ترجمه می‌شوند.

بررسی پیشینه تحقیقاتی حاکی از این است که علی‌رغم مطالعات متعدد انجام شده در حوزه ارزیابی عملکرد مدارس، همچنان برخی از ابعاد و جنبه‌های کاربردی آن نادیده گرفته شده است. به عنوان مثال در این مطالعات صرفاً به اندازه‌گیری عملکرد مدیران یا معلمان توجه شده است و در اغلب مطالعات، نسبت به ارزیابی عملکرد سایر بازیگران حوزه آموزش و پرورش که مهم‌ترین آنها دانش‌آموزان است کم‌توجهی شده است. همچنین به ارزیابی عملکرد انجمن اولیاء و مربیان و جوامع محلی اشاره‌ای نشده است. علاوه بر این با دقت در مطالعات انجام گرفته مشخص می‌شود که موانع و چالش‌های مربوط به انجام ارزیابی، زمینه‌های لازم برای انجام آن، عوامل مؤثر بر آن، راهکارهای اجرای ارزیابی و پیامدهای آن به طور دقیق و جامع شناسایی نشده‌اند. بنابراین در این مطالعه سعی می‌شود ضمن شناسایی معیارها و شاخص‌های اندازه‌گیری برای هریک از بازیگران آموزشی، عوامل مؤثر بر عملکرد آنها، مشکلات و موانع موجود، راهکارها و پیامدهای انجام ارزیابی نیز به طور دقیق شناسایی شود. این امر وجه تمایز این پژوهش نسبت به دیگر مطالعات را نشان می‌دهد. از این رو محقق بر آن شد در مطالعه خود به بررسی الگوی ارزیابی عملکردی مدارس اثربخش دوره ابتدایی مناطق ۲۱ گانه شهر تهران بپردازد.

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی؛ به لحاظ روش استنتاج، توصیفی و به لحاظ ماهیت داده‌ها، آمیخته اکتشافی است. جامعه تحقیق در بخش گرند تئوری را کلیه صاحب‌نظران و متخصصان حوزه آموزش و پرورش شهر تهران، تشکیل دادند. این افراد در حوزه مربوط به مبحث پژوهش خبره بودند. روش انتخاب مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاضر، روش گلوله برفی (بررسی توسط اعضا تیم تحقیق) است. به عبارت دیگر پژوهشگر از طیف افراد بالقوه، کسانی را انتخاب می‌کند که بتوانند در فرآیند گردآوری، خزانه داده‌های مورد نیاز را غنی نمایند تا امکان ساختن نظریه فراهم شود. در این روش به جای انتخاب یک نمونه ثابت، حجم نمونه آنقدر افزایش می‌یابد تا زمانی که دیگر کافی باشد (اشباع نظری). (اسلام و الدایهانی^۱، ۲۰۲۲). در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (انتساب متناسب) برای انتخاب نمونه استفاده شد. جامعه آماری مورد مطالعه شامل کلیه مدیران مدارس ابتدایی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ است که تعداد آن‌ها برابر با ۱۲۷۴ نفر می‌باشد. با توجه به این تعداد و با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه مورد نیاز ۲۹۵ نفر محاسبه شد.

جدول ۲ - حجم جامعه و نمونه مورد مطالعه در پژوهش

¹.Islam & Aldaihani,

مشارکت کننده	ناحیه	ناحیه هر بخش	حجم جامعه	حجم نمونه
مدیران مدارس ابتدایی شهر تهران	شمال تهران	۷-۴-۳-۱	۲۷۸	۶۵
	غرب تهران	۱۰-۹-۵-۲	۲۹۲	۶۷
	مرکز تهران	۱۲-۱۱-۶	۱۵۲	۳۵
	شرق تهران	۱۵-۱۴-۱۳-۸	۲۹۰	۶۶
	جنوب تهران	۱۹-۱۸-۱۷-۱۶	۲۶۲	۶۲
	مجموع	۱۹	۱۲۷۴	۲۹۵

در این روش، حجم نمونه برای هر ناحیه مطابق با حجم جامعه آماری آن ناحیه محاسبه و تعیین شده است. به طوری که در هر ناحیه به تعداد نمونه برآورد شده پرسشنامه‌ها توزیع گردید. این روش، به طور ویژه به نواحی شهر تهران این امکان را می‌دهد که سهم متناسبی از مدیران مدارس در تحقیق مشارکت داشته باشند و نمایندگی دقیق تری از کل جامعه آماری در نمونه تحقیق فراهم آید.

با توجه به اینکه در روش تحقیق آمیخته اکتشافی، ابتدا از روش‌های تحقیق کیفی و سپس، روش‌های تحقیق کمی استفاده می‌شود، مراحل تحقیق حاضر به شیوه زیر انجام گرفته است:

بخش کیفی: در این بخش به منظور شناسایی ابعاد و مولفه‌ها از ابزار مصاحبه و روش گردند تئوری نیز استفاده گردید. در این پژوهش، برای بررسی اعتبار و پایایی کدگذاری‌های بخش کیفی از دو روش استفاده شد: آزمون هولستی^۱ و ضریب پایایی کاپای کوهن^۲. در آزمون هولستی، میزان توافق بین دو مرحله کدگذاری توسط یک کدگذار بررسی می‌شود. در این پژوهش، تعداد توافقات در دو مرحله کدگذاری ۲۱ کد بود که در مرحله اول ۲۲ کد و در مرحله دوم ۲۸ کد کدگذاری شدند. حاصل محاسبات آزمون هولستی برابر ۰/۸۴ بود که نشان‌دهنده پایایی مناسب (بیش از ۰/۸۰) کدگذاری‌ها است. ضریب پایایی کاپای کوهن نیز بررسی توافق بین دو کدگذار استفاده شد. در این پژوهش، یکی از خبرگان به عنوان کدگذار دوم با محقق همکاری کرد. پس از کدگذاری سه مصاحبه، میزان توافق درون موضوعی با استفاده از فرمول مناسب محاسبه شد. نتایج نشان داد که از مجموع ۶۶ کد، ۳۹ کد توافق داشتند، که ضریب پایایی ۰/۶۰ درصد به دست آمد. چون این میزان پایایی بالاتر از ۰/۶۰ است، می‌توان به اعتمادپذیری کدگذاری‌ها اطمینان داشت.

بخش کمی: با توجه به هدف و ماهیت موضوع تحقیق، مناسب‌ترین روش در مرحله کمی برای تحقیق حاضر روش تحقیق توصیفی-پیمایشی بود و لذا، برای به دست آوردن دیدگاه‌های متخصصان امر، پیرامون اعتباریابی نتایج تحقیق (تعیین مدل اندازه‌گیری و الگوی ساختاری مدل تحقیق)، از این روش استفاده شد. در این بخش از تحقیق از ابزار پرسشنامه محقق ساخته برای گردآوری داده‌های کمی بهره گرفته شد، پرسشنامه بر اساس ابعاد و مؤلفه‌های مستخرج از فرایند گردند تئوری، طراحی شد. برای تحلیل داده‌های کمی از روش حداقل مربعات جزئی (PLS)^۳ در معادلات ساختاری و در نرم‌افزاری به همین نام استفاده شد. جهت سنجش روایی صوری و محتوایی ابزار پرسشنامه در بخش کمی از روش تست آزمایشی و پانل خبرگان استفاده گردیده و به منظور تعیین اعتبار پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

1. Holsti's test

2. Cohen's Kappa Index

3. Partial least squares regression

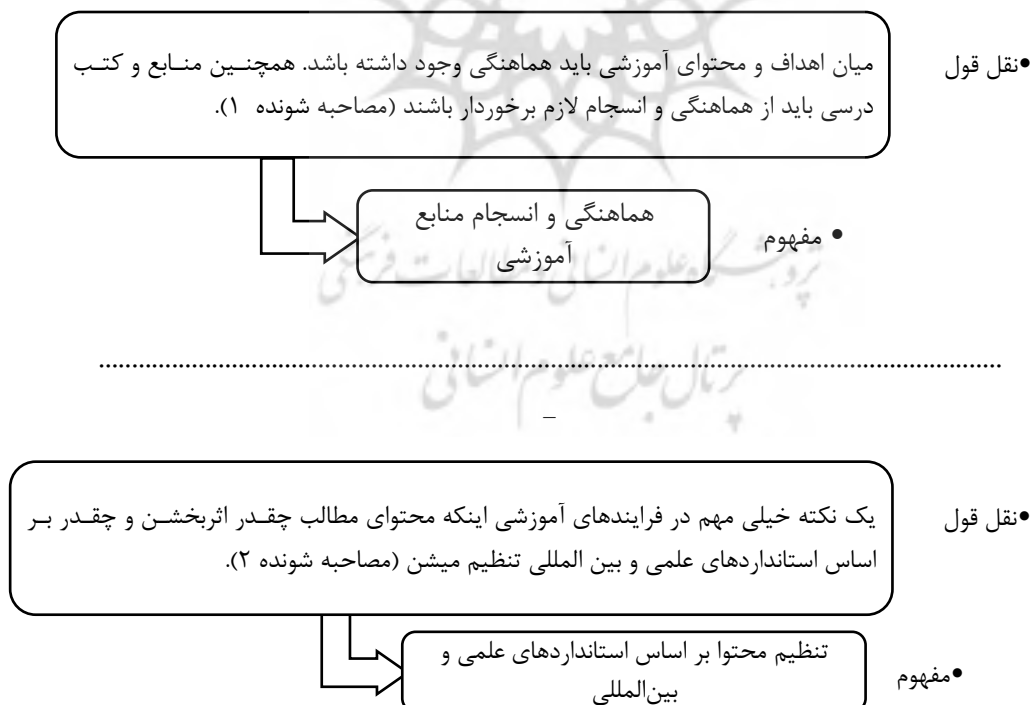
الف) شناسایی مولفه‌های الگوی ارزیابی عملکردی مدارس اثربخش شهر تهران

در این تحقیق، شناسایی مولفه‌های الگوی ارزیابی عملکردی مدارس اثربخش شهر تهران با ابزار مصاحبه انجام شد. مصاحبه با خبرگان تا جایی که افراد جدید، اطلاعات تازه‌تری در اختیار محقق قرار ندادند ادامه یافت. بر این اساس تا رسیدن به اشباع نظری تعداد ۱۵ مصاحبه با خبرگان انجام شد. ویژگی‌های اعضای نمونه در بخش کیفی در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳- ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان

ردیف	خصوصیات و ویژگی‌های اعضای پانل مصاحبه	تعداد
۱	عضو هیات علمی دانشگاه‌ها در رشته‌های علوم تربیتی و مدیریت آموزشی	۷
۲	کارشناسان و مشاوران مجرب در حوزه ارزیابی عملکرد	۴
۳	معاونان و مدیران اجرایی در وزارت آموزش و پرورش	۴
	مجموع	۱۵

در گام بعدی، برای تحلیل مصاحبه‌ها، از روش گرند تئوری استفاده شد. براین اساس، مصاحبه‌های انجام‌شده، کدگذاری گردید. و مطابق با روش مذکور، شواهد گفتاری مهم مصاحبه‌ها استخراج و سپس، مفهوم آن‌ها در قالب بخش از مرحله کدگذاری اولیه، مشخص شد. در ادامه، نمونه‌ای از چگونگی انجام این مرحله، در شکل ۱ ارائه شده است:

شکل ۱- نمونه‌ای از مرحله شناسایی شواهد گفتاری و برچسب‌زنی در روش گرند تئوری

در ادامه و با توجه به مفاهیم موجود، مقوله های فرعی و سپس، اصلی تعیین گردید. خلاصه نتایج کدگذاری باز شامل شناسایی شواهد گفتاری، تعیین مفاهیم و مقوله های اصلی و فرعی، در جدول ۴، ارائه شده است.

جدول ۴- خلاصه نتایج پژوهش حاضر در بخش کدگذاری باز

شواهد گفتاری		کدگذاری اولیه	
		مقوله اصلی	مقوله فرعی
➤ حضور در محیط کار قبل از ورود دانش آموزان به مدرسه و خروج پس از خارج شدن تمام دانش آموزان و کارکنان از وظایف مهم مدارن محسوب میشه (کد ۲).		بازیگران فعال	➤ مدیران ➤ اثربخش
➤ تنظیم قواعد و شرح وظایف مربوط به کارکنان و معلمان، زمان بندی کلاس ها، تنظیم برنامه ها و فعالیت های روزانه مدرسه، آموزش و راهنمایی پرسنل و معلمان برای فعالیت های آموزشی از وظایف مهم مدیران در یک مدرسه اثربخش است (کد ۱).		برنامه ریزی و سازمان دهی امور اجرایی	➤ ویژگی های ➤ تخصصی
➤ مدیران باید بتوانند شرایط و نیازمندی های مدرسه را به موقع تشخیص دهند و برای آن تمهیدات لازم را انجام دهند (کد ۶).		تشخیص و تمهید به موقع نیازمندی ها	
➤ برقراری پوشش بیمه ای مناسب در مدرسه مانند بیمه آتش سوزی، زلزله، سیل و بیمه مسئولیت مدنی از جمله اقداماتی است که مدیران باید پیش از وقوع هر حادثه ای به آن توجه کنند (کد ۱۰).			
➤ داشتن ظاهری آراسته و پوشش مناسب با شئون شغلی و حرفه ای و متناسب با ارزش های فرهنگ ایرانی اسلامی برای مدیران الزامی است (کد ۵).		رعایت اخلاق اسلامی	
➤ احترام به شأن و منزلت و کرامت معلمان، دانش آموزان و اولیا بسیار مهم است (کد ۷).			
➤ سطح انگیزه و اشتیاق در دانش آموزان یادگیری و عملکرد تحصیلیشون رو تحت تأثیر قرار میده (کد ۲).		➤ انگیزه تحصیلی	➤ دانش آموزان ➤ اثربخش
➤ در یک مدرسه اثربخش دانش آموزان باید بتوانن به سطح قابل قبولی از خودکارآمدی و رشد شخصیتی برسن و همچنین میزان اهمال کاری در اونها کاهش پیدا کنه (کد ۱۲).		رشد شخصیتی	
➤ در ارزیابی عملکرد دانش آموزان باید مشخص بشه که چقدر سواد دارن، چقدر مهارت دارن و چقدر دانش بهشون اضافه شده (کد ۲).		کسب مهارت عملی و دانش	

	➤ مشارکت فعال در اداره مدرسه	➤ میزان عضویت دانش آموزان در تشکلهای، شوراهای و فعالیت‌های گروهی از قبیل بسیج دانش‌آموزی، هلال احمر، انجمن‌های اسلامی، شورای دانش‌آموزی، سفیران سلامت، گروه‌های هم‌یار درسی و ... در بهبود عملکرد آنها مؤثر است (کد ۳). ➤ میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های آموزشی-تربیتی مدرسه مانند نماز جماعت و مراسم‌های مذهبی و اجتماعی باید مد نظر قرار گیرد (کد ۶).
➤ جوامع محلی اثربخش	➤ هدایت دانش‌آموزان جهت تکوین رسالت‌های تربیتی	➤ جوامع محلی به عنوان یکی از ارکان مهم اثرگذار بر مدارس موظف‌اند کودکان و نوجوانان را در مسیر تکوین رسالت‌های تربیتی جامعه هدایت کنند (کد ۱).
	➤ حمایت مادی	➤ جامعه محلی می‌تواند در مورد هزینه‌های مربوط به ساختمان، حفاظت، بازسازی و یا تعمیر مدرسه و تجهیزات حمایت لازم را به عمل آورد (کد ۱۱).
	➤ فعالیت‌های خیرخواهانه مشارکتی	➤ جذب منابع مورد نیاز از طریق فعالیت‌های خیرخواهانه، جهادی و عام‌المنفعه برای مدرسه مهم‌ترین فعالیت‌ها هستند که جوامع محلی می‌توانند انجام بدن (کد ۱۵).
➤ فرآیند یاددهی و یادگیری	➤ محتوای اثربخش	➤ هماهنگی و انسجام منابع آموزشی
➤ تنظیم محتوا بر اساس استانداردهای علمی و بین‌المللی	➤ میان اهداف و محتوای آموزشی باید هماهنگی وجود داشته باشد. همچنین منابع و کتب درسی باید از هماهنگی و انسجام لازم برخوردار باشند (کد ۱).	➤ یک نکته خیلی مهم در فرایندهای آموزشی اینکه محتوای مطالب چقدر اثربخش و چقدر بر اساس استانداردهای علمی و بین‌المللی تنظیم می‌شود (کد ۲).
➤ چالش‌برانگیز و کاربردی بودن برنامه‌های درسی	➤ برنامه‌های درسی و تربیتی باید ویژگی‌هایی همچون مسئله محور بودن، تعاملی بودن، موقعیت محور بودن، پژوهش محور بودن و عمل محور بودن رو داشته باشد (کد ۴ و ۷).	➤ چالش‌برانگیز و کاربردی بودن برنامه‌های درسی
➤ به‌روزرسانی منابع آموزشی	- کتب و بانک‌های اطلاعاتی آموزشی موجود باید به‌طور مطلوبی مطابق با نظام آموزشی جهانی بهینه‌سازی و به‌روزرسانی شوند (کد ۴).	➤ به‌روزرسانی منابع آموزشی

➤ به روز بودن، کافی بودن و مفید بودن کتاب‌های موجود در کتابخانه موجب تعالی مدرسه و آموزش می‌شود (کد ۱۳).		➤ یادگیری مشارکتی ارتقای یادگیری مشارکتی از طریق گروه‌بندی دانش‌آموزان از روش‌های مؤثر یاددهی است (کد ۱).		➤ آموزش اثربخش	
➤ مدرسه بر یادگیری و تدریس هدفمند تمرکز داشته باشد و صرفاً به انتقال مطالب به صورت حفظی نپردازد (کد ۲).		➤ اطلاع‌رسانی در این مرحله باید ضمن تشکیل کارگاه‌های آموزشی خاص، تشریح مراحل انجام فرآیند رصد و پایش، بایدها و نبایدهای لازم در خصوص نحوه ارزیابی و کیفیت ارائه گزارش انجام کار به ارزیابان و خودارزیابان ارائه شود (کد ۱ و ۱۰).		➤ تعیین مراحل اجرای ارزیابی تدرک مقدمات اجرای ارزیابی	
➤ در این مرحله ضمن معرفی شاخص‌ها و الگوهای ارزیابی به کنشگران، حدود انتظارات در شاخص‌های مورد نظر مشخص می‌شود و آنها میزان پیشرفت در هریک از شاخص‌های مشخص شده را ارزیابی می‌کنند (کد ۱ و ۴).		➤ رصد پیشرفت برنامه‌ها جمع‌آوری داده‌های عملکردی در این مرحله نتایج انجام ارزیابی گردآوری و نواقص موجود مشخص می‌گردد. پس از بررسی مستندات، نتایج ارزیابی در سامانه مربوطه ثبت و بایگانی می‌شوند (کد ۱).			
➤ پس از اتمام ارزیابی، خروجی فرآیند به صورت کمی یا کیفی تحلیل می‌شوند و فرد در حوزه عملکردی خود ملزم به بهبود عملکرد می‌باشد. همچنین نتایج حاصله جهت بهره‌برداری و تحلیل در اختیار سایر حوزه‌های ذی‌ربط قرار می‌گیرد (کد ۱ و ۱۰). ➤ پس از اعلام نتایج ارزیابی، افراد و حوزه‌های تخصصی باید برنامه‌ها، شاخص‌ها و فعالیت‌ها را آسیب‌شناسی نموده و طرح‌ها و برنامه‌هایی که خروجی مناسبی ندارند از سیستم حذف شوند و یا برنامه‌ای برای بهبود آتی ارائه شود (کد ۱ و ۱۰).		➤ تحلیل و آسیب‌شناسی داده‌های عملکردی تجزیه و تحلیل داده‌های عملکردی و شناسایی نقاط قوت و ضعف و ارائه پیشنهادات برای بهبود عملکرد		➤ تأمین سرمایه اقتصادی	
➤ سیاست‌های آموزشی کشور باید حمایت‌های مالی از مدارس را در اولویت قرار دهد. بر اساس سند تحول بنیادین، ارزیابی عملکرد نظام آموزشی نیازمند جذب اعتبارات مالی و اختصاص بودجه لازم از منابع مختلف است (کد ۱).		➤ حمایت مالی			

استفاده از منابع انسانی حرفه‌ای	➤ پرداخت هزینه به مجریان ارزیابی	➤ سازمان آموزش و پرورش مناطق باید منابع مالی لازم را در اختیار مجریان انجام ارزیابی قرار دهند (کد ۴).
	➤ آموزش نیروی متخصص	➤ برای ارزیابی عملکرد مدارس باید به تقویت و تربیت نیروی‌های انسانی متخصص توجه نمود (کد ۱۵).
	➤ همکاری گروه‌های مختلف	➤ ایجاد مکانیزم همکاری بین گروه‌های داخلی و خارجی به منظور اجرای ارزیابی مدارس اثربخش مهم است (کد ۷).
برنامه‌ریزی هدفمند	➤ تشکیل گروه‌های هم‌اندیش	➤ تشکیل گروه‌های هم‌اندیش در خصوص اجرای صحیح برنامه و بهره‌مندی از آنان در ارزیابی‌ها تأثیر بسزایی در عملکرد معلمان و مدیران دارد (کد ۹).
	➤ استفاده از تجربیات مدیران پیشین	➤ استفاده از تجربیات و دانش برنامه‌ریزان و مدیران پیشین می‌تونه به اجرای بهتر ارزیابی کمک کنه (کد ۷).
	➤ مشخص کردن اهداف سالانه	➤ لازم است اهداف، چشم‌انداز و مأموریت سالانه مدرسه به درستی تنظیم و تدوین گردند (کد ۱ و ۲).
بهره‌مندی از معیارها و رویکردهای علمی جهانی	➤ گردآوری و تجمیع داده‌ها	➤ گردآوری داده‌ها و اطلاعات در ابعاد و زوایای مختلف درباره عملکرد مدرسه در فرآیند ارزیابی الزامی است (کد ۱).
	➤ توجه به فاکتورهای علمی جهانی	➤ باید به سری فاکتورهای بین‌المللی علمی که همه دنیا قبولش دارند رو در نظر بگیریم (کد ۲).
	➤ استفاده از رویکردها و تخصص‌ها در سطوح مختلف جهانی و محلی	➤ ما می‌توانیم از حداکثر تخصص‌ها، رویکردها و پتانسیل‌ها در دنیا و همینطور سازمان‌های محلی در مدرسه استفاده کنیم (کد ۸).
عوامل کالبدی و تکنولوژیکی	➤ فناوری اطلاعات و ارتباطات	➤ توانمندی کارکنان و معلمان و مدیران در استفاده از فناوری اطلاعات از عوامل ضروری برای مدیریت اثربخش مدارس است (کد ۵).
	➤ هوشمندسازی مدارس	➤ هوشمندسازی مدارس یکی از مهم‌ترین عواملیه که عملکرد مدارس رو تحت تأثیر قرار میده (کد ۷).
	➤ امکانات و تجهیزات	➤ کلاس‌های درس باید تجهیزات مناسبی مثل تعداد کافی نیمکت، سکوی معلم، میز و صندلی معلم، تخته کلاسی مناسب، جالباسی مناسب و پنکه و بخاری داشته باشن (کد ۳).

	➤ تجهیزات عمومی ➤ مدرسه باید کارگاه، آزمایشگاه و کتابخانه، پایگاه تغذیه سالم، قفسه‌بندی، یخچال و تجهیزات ورزشی متناسب با تعداد دانش‌آموزان داشته باشد (کد ۱۲). ➤ خیلی خوب می‌شود که به شادابی و زیباسازی فضای فیزیکی مدرسه توجه کنیم و وسایل اضافه و اسقاطی رو از فضای کلاس‌ها و محوطه مدرسه برداریم (کد ۱۲).	➤ مدرسه باید کارگاه، آزمایشگاه و کتابخانه، پایگاه تغذیه سالم، قفسه‌بندی، یخچال و تجهیزات ورزشی متناسب با تعداد دانش‌آموزان داشته باشد (کد ۱۲). ➤ خیلی خوب می‌شود که به شادابی و زیباسازی فضای فیزیکی مدرسه توجه کنیم و وسایل اضافه و اسقاطی رو از فضای کلاس‌ها و محوطه مدرسه برداریم (کد ۱۲).
تضمین سلامت محیطی ➤ رعایت ایمنی	➤ ایمن‌سازی و استانداردسازی مدرسه	➤ رعایت استاندارد و نکات ایمنی در مدرسه و آزمایشگاه مثل وجود جعبه کمک‌های اولیه، کپسول آتش‌نشانی، سیم‌کشی استاندارد، وسایل گرمایشی و سرمایشی، پریزها و رابط‌های ایمن و غیره باعث می‌شود که احتمال بروز خطرات جانی به حداقل برسد (کد ۱) ➤ ایمن‌سازی فضای ورزشی و تأمین حفاظ برای پله‌ها و پنجره‌های طبقات فوقانی خیلی مهمه (کد ۱۵)
	➤ شناسایی نقاط امن	➤ با توجه به امکان بروز حوادث غیرمنتظره شناسایی محوطه‌هایی که از ایمنی مناسبی برخوردارند و آموزش به دانش‌آموزان هنگام بروز حوادث احتمالی الزامی است (کد ۱۲).
➤ سلامت عمومی	➤ تسهیلات بهداشتی فیزیکی	➤ کافی بودن تسهیلات بهداشتی با توجه به آمار دانش‌آموزان، نظافت کلاس‌ها، راهروها و حیاط مدرسه و تفکیک آب‌خوری‌ها از سرویس‌های بهداشتی از عوامل مهمی هستند که باید در رابطه با وضعیت بهداشتی مدرسه مورد توجه قرار بگیرد (کد ۸).
تضمین سلامتی فردی دانش‌آموزان ➤ سلامتی جسمی	➤ انجام آزمایشات پزشکی	➤ فکر میکنم که انجام معاینات غربالگری، پزشکی و توجه به وضعیت واکسیناسیون دانش‌آموزان و همچنین برگزاری کلاس‌های آموزشی خود مراقبتی و مهارت‌های زندگی از الزامات یک مدرسه اثربخش محسوب میشن (کد ۱۰).
➤ سلامتی روانی	➤ بررسی سطح احساسات منفی	➤ بهتر است سطح استرس، افسردگی و اضطراب و فشارهای روانی در دانش‌آموزان ارزیابی شود (کد ۱۱).
	➤ بررسی مهارت‌های خودکنترلی	➤ لازم است میزان مهارت‌های خودکنترلی و مدیریت خشم در دانش‌آموزان بررسی شود (کد ۱۳).
	➤ بررسی سطح احساسات مثبت	➤ بررسی سطح احساسات و عواطف مثبت در دانش‌آموزان شامل اعتماد بنفس، خودآگاهی،

سازمان‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی	رضایت از خانواده، دوستان و مدرسه بسیار مهم است (کد ۱۵). ارتقای عدالت تربیتی و آموزش برابر و با کیفیت در تمام مناطق کشور و ایجاد تجهیزات و تسهیلات مناسب آموزشی برای اثربخشی آموزش کشور مهم است (کد ۱۵).
فرهنگ‌سازی در مورد ارزیابی عملکرد	➤ تمهید مقدمات برای پوشش کامل آموزش در سطح کشور ➤ ایجاد و افزایش آگاهی در مورد ماهیت ارزیابی عملکرد
➤ راهنمایی و جهت‌دهی صحیح به فرآیند ارزیابی	➤ ارائه راهنماها و دستورالعمل‌ها سازمان‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی می‌توانند راهنماها و دستورالعمل‌هایی را ارائه کنند که به ارزیابی عملکرد مدارس کمک می‌کند. این راهنماها و دستورالعمل‌ها می‌توانند شامل روش‌ها و ابزارهای مورد استفاده در ارزیابی، نحوه جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، روش‌های ارائه بازخورد و گزارش‌دهی باشند. ارائه راهنماها و دستورالعمل‌ها به مدارس و ارزیابان کمک می‌کند تا فرآیند ارزیابی را به طور موثرتر انجام داده و نتایج را بهبود بخشند (کد ۸ و ۱۲).
➤ اعطای امتیاز به مدارس برتر	➤ تدابیر تشویقی و تحریک‌کننده سیاست‌گذاران آموزشی می‌توانند تدابیر تشویقی و تحریک‌کننده را به منظور بهبود عملکرد مدارس اتخاذ کنند. این تدابیر ممکن است شامل اعطای پاداش‌ها و امتیازات به مدارس با عملکرد برتر، ارائه منابع مالی بیشتر برای توسعه و بهبود مدارس و ارائه فرصت‌های آموزشی و حرفه‌ای برای مدیران و معلمان باشد. این تدابیر تشویقی و تحریک‌کننده می‌تواند مدارس را به ارتقای عملکرد خود تشویق کند و تأثیر مستقیمی بر فرآیند ارزیابی عملکرد آن‌ها داشته باشد (کد ۷ و ۱۱).
➤ ارتباط و هماهنگی	➤ تسهیل روابط مدرسه و ارزیابان مسئولان آموزشی می‌توانند با مدارس و ارزیابان همکاری کنند و فرآیند ارزیابی را هماهنگ کنند. این شامل برگزاری جلسات ارتباطی و آموزشی با مدارس و ارزیابان، ارائه راهنمایی‌های فنی و پشتیبانی در خصوص فرآیند ارزیابی و تفسیر نتایج و تسهیل فرآیند ارتباط و انتقال اطلاعات است (کد ۱۵).
➤ تأمین نیازها و انتظارات ذی‌نفعان	➤ تأمین انتظارات جامعه ➤ با اجرای مطلوب ارزیابی، امور آموزشی آنگونه که مورد انتظار جامعه است برآورده می‌شوند (کد ۱۲).

➤ وزارت آموزش و پرورش میتونه در سطح کلان از نتایج ارزیابی برای مدیریت بهتر آینده مدارس استفاده کنه (کد ۱۱)	➤ تأمین انتظارات وزارت آموزش و پرورش	کسب دستاوردهای علمی و عملی
➤ به دنبال کاربردی شدن آموزش رضایت والدین و دانش‌آموزان تضمین میشه و دانش‌آموزان بر اساس برنامه‌ریزی درسی مناسب میتونن مهارت‌های مختلفی رو یاد بگیرن و به شهروندان پویایی در جامعه تبدیل بشن (کد ۸)	➤ تأمین انتظارات والدین و دانش‌آموزان	
➤ یکی از مهم‌ترین نتایجی که ارزیابی عملکرد برای معلمان و مدیران داره اینکه میتونن در فرایند آموزشی به سطح مطلوبی از رفاه و رضایت دست پیدا کنن (کد ۴ و ۱۰).	➤ تأمین انتظارات معلمان و مدیران	
➤ براساس نتایج ارزیابی میتونیم به ارائه راهکارهای پیشنهادی مناسب برای بهبود برنامه‌ها و فعالیت‌ها در هر مدرسه بپردازیم (کد ۱۴).	➤ ارائه پیشنهادات برای بهبود فعالیت‌ها	➤ بهبود مستمر مدرسه
➤ نتایج ارزیابی کمک میکنه که بهتر بتونیم به برنامه‌ها و فعالیت‌های فعلی و آتی مدرسه جهت بدیم (کد ۳).	➤ جهت‌دهی به برنامه‌های آموزشی	
➤ یکی از مزایای مهم ارزیابی عملکرد اینکه به فرآیند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی در مدرسه سرعت میبخشه (کد ۱۳).	➤ تسهیل فرآیند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی	
➤ به کمک نتایج ارزیابی عملکرد مدرسه آمادگی لازم برای مقابله با مشکلات غیرمنتظره رو داره (کد ۳).	➤ افزایش آمادگی در شرایط بحرانی	
➤ در اختیار قرار دادن الگوی مناسب و در دسترس و قابل اجرایی به دیگر مدارس از پیامدهای مهم اجرای سیستم ارزیابی عملکرد است (کد ۱۰).	➤ ارائه الگو به دیگر مدارس	
➤ نتایج ارزیابی میتونه نقش مهمی در بازنگری قوانین و مقررات آموزشی و تدوین کتب آموزشی و کمک آموزشی داشته باشه (کد ۱۱).	➤ بازنگری در قوانین و محتوای آموزشی	➤ استفاده بهینه از منابع
➤ به‌طور مشخص ارزیابی عملکرد باعث میشه که بتونیم از منابع و تجهیزات در مدرسه و همچنین از نیروی انسانی مربوطه به‌طور بهینه و مناسب‌تری استفاده کنیم (کد ۱۵).	➤ استفاده بهینه از منابع	

در ادامه و برحسب روش گردتئوری؛ نسبت به کدگذاری محوری و تخصیص مقوله‌ها در قالب دسته‌بندی‌های محوری، اقدام گردید. بر این اساس و در جدول ۵، ضمن مشخص کردن ارتباط بین مقوله‌های اصلی و فرعی شناسایی‌شده (کدهای باز)، اجزای مدل تحقیق را به‌صورت دسته‌بندی‌های زیر نشان می‌دهد.

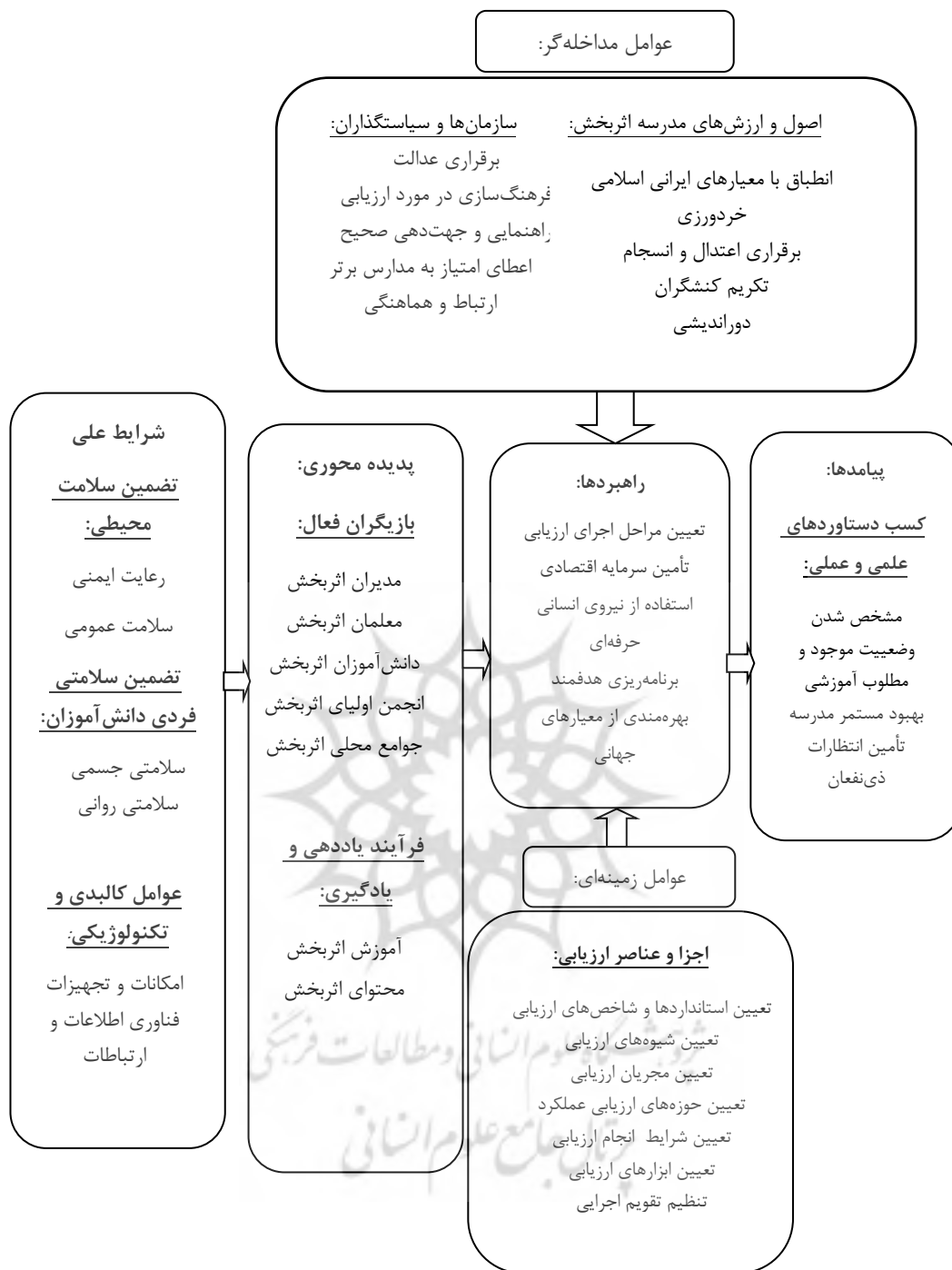
جدول ۵- نتایج حاصل از کدگذاری محوری مصاحبه ها

مقوله اصلی	مقوله فرعی	کدگذاری محوری (ابعاد)
بازیگران فعال	مدیران اثربخش	پدیده محوری
	معلمان اثربخش	
	دانش‌آموزان اثربخش	
	انجمن اولیا و مربیان اثربخش	
	جوامع محلی اثربخش	
فرآیند یاددهی و یادگیری	محتوای اثربخش	عوامل زمینه‌ای
	آموزش اثربخش	
	تعیین استانداردها و شاخص‌های ارزیابی	
	تعیین شیوه‌های ارزیابی	
	تعیین مجریان ارزیابی	
اجزا و عناصر ارزیابی عملکرد	تعیین حوزه‌های ارزیابی عملکرد	عوامل زمینه‌ای
	تعیین ابزارهای ارزیابی	
	تنظیم تقویم اجرایی	
	تعیین شرایط انجام ارزیابی	
	فناوری اطلاعات و ارتباطات	
عوامل کالبدی و تکنولوژیکی	امکانات و تجهیزات	شرایط علی
	رعایت ایمنی	
	سلامت عمومی	
	سلامتی جسمی	
	سلامتی روانی	
تضمن سلامتی فردی دانش‌آموزان	انطباق با معیارهای ایرانی اسلامی	عوامل مداخله‌گر
	خرد ورزی	
	برقراری اعتدال و انسجام	
	تکریم کنشگران آموزشی	
	دوراندیشی	
سازمان‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی	برقراری عدالت آموزشی	عوامل زمینه‌ای
	فرهنگ‌سازی در مورد ارزیابی عملکرد	
	راهنمایی و جهت‌دهی صحیح به فرآیند ارزیابی	
	اعطای امتیاز به مدارس برتر	
	ارتباط و هماهنگی	
تدراک مقدمات اجرای ارزیابی	تعیین مراحل اجرای ارزیابی	راهبرد
	تأمین سرمایه اقتصادی	
	استفاده از منابع انسانی حرفه‌ای	
	برنامه‌ریزی هدفمند	
	بهره‌مندی از معیارها و رویکردهای علمی جهانی	

پیامد	کسب دستاوردهای علمی و عملی	مشخص شدن وضعیت موجود و مطلوب آموزشی
		تأمین نیازها و انتظارات ذی‌نفعان
		بهبود مستمر مدرسه

همچنین، با توجه به نتایج پژوهش حاضر در بخش کیفی، ابعاد، مؤلفه‌های و شاخص‌های مربوط به هریک از عوامل محوری، عوامل علی، عوامل مداخله‌گر، عوامل زمینه‌ای، راهکارها و پیامدهای در قالب الگوی ارزیابی عملکرد مدارس اثربخش با ترکیب ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده در مراحل داده‌بنیاد در قالب شکل ۲ ترسیم شد.

شکل ۲- الگوی ارزیابی عملکردی مدارس اثربخش شهر تهران

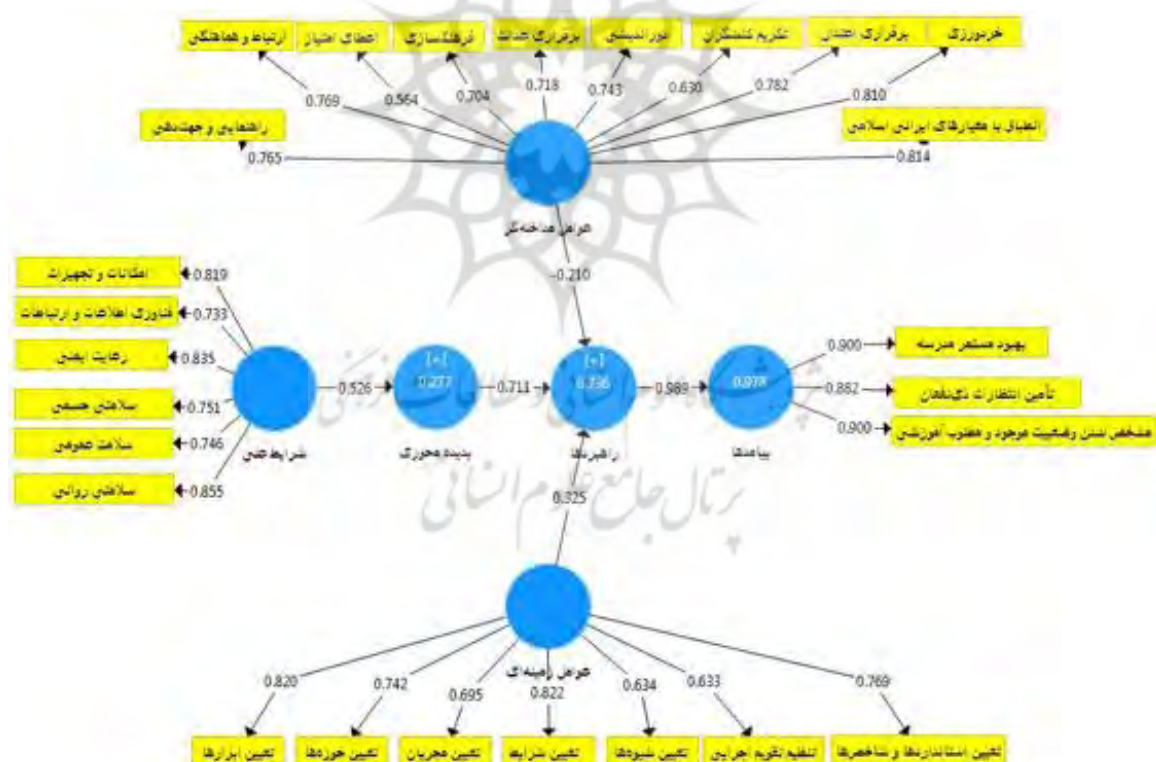
ب) اعتباریابی نتایج تحقیق

در این بخش از تحقیق، نتایج بخش کیفی با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی (PLS)، مورد آزمون قرار می‌گیرد. در ابتدا آمار توصیفی و سپس آمار استنباطی منتج از تجزیه و تحلیل گزارش شده است.

جدول ۶- مشخصات پاسخ دهندگان (۲۹۵ نفر)

متغیرهای جمعیت شناختی	سطوح متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۲۰۸	۷۰/۵
	زن	۸۷	۲۹/۵
سن	۲۱ تا ۳۰ سال	۱۸	۶/۱
	۳۱ تا ۴۰ سال	۶۰	۲۰/۳
	۴۱ تا ۵۰ سال	۱۵۴	۵۲/۲
	۵۱ سال و بالاتر	۶۳	۲۱/۴
	۱ تا ۱۰ سال	۹۷	۳۲/۹
تجربه کاری	۱۱ تا ۲۰ سال	۱۱۸	۴۰/۰
	۲۱ سال و بالاتر	۸۰	۲۷/۱
تحصیلات	کاردانی	۳۹	۱۳/۲
	لیسانس	۱۳۲	۴۴/۷
	فوق لیسانس	۱۱۰	۳۷/۳
	دکتر	۱۴	۴/۷

همچنین، مدل پژوهش با استفاده از تکنیک حداقل مجذورات جزئی و با نرم افزار Smart PLS مورد آزمون قرار گرفت. در این مدل، تمامی روابط هم‌زمان مورد تحلیل قرار گرفتند. در ادامه مدل پژوهش در حالت ضرایب استاندارد شده ارائه شده است (شکل ۳).

شکل ۳- آزمون مدل پژوهش در حالت ضرایب استاندارد شده

در ادامه، پس از حذف بارهای عاملی کمتر از ۰/۷، برازش مدل اندازه گیری با استفاده از دو معیار پایایی ترکیبی و روایی و اگر انجام شد. مقادیر ضریب پایایی مرکب برای همه سازه‌ها بیشتر از ۰/۷ است که نشان‌دهنده پایایی کافی مدل است. علاوه بر این، روایی همگرا، همبستگی هر سازه را با متغیرهای (شاخص) آن بررسی می‌کند. برای این منظور از مقدار میانگین استخراج شده (AVE) محاسبه شده توسط نرم افزار PLS استفاده می‌شود. مقدار مناسب برای $AVE = 0/5$ یا بیشتر است. با توجه به نتایج که در جدول ۷، ارائه شده است،

پایایی ترکیبی (AVE)، همگی در بازه مربوطه قرار گرفته اند، می توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی و همگرایی روابط بیرونی مدل پژوهش را تایید کرد.

جدول ۷- برازش مدل های اندازه گیری

ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0/7)	ضریب پایایی ترکیبی (Cr>0/7)	میانگین واریانس استخراجی (AVE>0/5)	
۰/۸۷۵	۰/۹۲۳	۰/۸۰۰	پیامدها
۰/۸۲۹	۰/۸۷۷	۰/۵۱۵	پدیده محوری
۰/۸۸۳	۰/۹۰۹	۰/۶۲۶	شرایط علی
۰/۸۶۲	۰/۸۹۰	۰/۵۳۹	عوامل زمینه ای
۰/۹۰۴	۰/۹۲۰	۰/۵۳۸	عوامل مداخله گر
۰/۸۹۴	۰/۹۲۲	۰/۷۰۴	راهبردها

همچنین، با توجه به مدل برازش داده شده شکل ۳، مقدار آماره t ، برای تمامی فرضیه ها باید بیشتر از ۱/۹۶ و میزان احتمال آماره مذکور کمتر از ۰/۰۵ باشد. بر همین اساس، با توجه به مدل برازش داده شده؛ ضرایب مسیر، انحراف استاندارد، آماره T و مقدار احتمال (P) به صورت جدول ۸ است:

جدول ۸- نتایج اجرای مدل ساختاری

ضرایب مسیر	آماره T		
۰/۵۲۶	۹/۰۵	تایید	شرایط علی -> پدیده محوری
۰/۷۱۱	۱۹/۳۰	تایید	پدیده محوری -> راهبردها
-۰/۲۱۰	۴/۴۸	تایید	عوامل مداخله گر -> راهبردها
۰/۳۲۵	۷/۹۲	تایید	عوامل زمینه ایی -> راهبردها
۰/۹۸۹	۸۰۹/۷۹	تایید	راهبردها -> پیامدها

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول ۸، آماره T ، معنی دار بودن روابط متغیرهای مدل را نشان می دهد، زیرا مقدار این آماره بیشتر از ۱/۹۶ است. به عبارت دیگر آزمون معنی داری ضرایب مسیر، نشان می دهد که همه مسیرها، از نظر آماری معنادار و اثر آنها تأیید می شود. در نهایت، برای بررسی برازش مدل کلی که هر دو بخش مدل اندازه گیری و ساختاری را کنترل میکند، معیار GoF با استفاده از رابطه ۱ محاسبه شد. در همین رابطه، غالباً سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF در نظر گرفته می شوند. با در نظر گرفتن این معیارها شاخص نیکویی برازش مدل نمونه مورد بررسی ۰/۶۴۱ می باشد که نشان دهنده برازش قوی مدل کلی است.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به دنبال واکاوی ابعاد عملکرد مدارس اثربخش به منظور ارائه الگوی جامع ارزیابی عملکردی مدارس ابتدایی شهر تهران بود که بتواند به صورت موثر و کارآمد، کیفیت و اثربخشی فرآیندهای آموزشی را بهبود بخشد. نتایج این تحقیق نشان داد که مدل پیشنهادی، توانسته است مولفه های کلیدی و اساسی در ارزیابی عملکرد مدارس را شناسایی و در قالب یک الگوی یکپارچه و منسجم، ارزیابی نماید.

این پژوهش به چندین یافته کلیدی دست یافت که تأکید بر اهمیت ابعاد مختلف در ارزیابی عملکرد مدارس دارد و در عین حال نشان‌دهنده ضرورت توجه به مسائل فرهنگی و بومی در فرایند ارزیابی است. نخستین یافته مهم، اهمیت فرایند یاددهی و یادگیری به عنوان یک بعد اساسی در ارزیابی عملکرد مدارس بود. براساس یافته‌های این تحقیق، آموزش اثربخش به عنوان یکی از مولفه‌های کلیدی شناخته شد که تأثیر مستقیم و قابل توجهی بر عملکرد کلی مدارس دارد. این نتایج با تحقیقات پیشین نیز همخوانی دارد، که در آن‌ها نشان داده شده است که کیفیت تدریس و اثربخشی فرایندهای یادگیری از عوامل مهم در بهبود عملکرد آموزشی مدارس است (سایه‌رودین، ۲۰۱۹). توجه به کیفیت آموزش و بهره‌گیری از روش‌های یادگیری فعال و پویا می‌تواند به ارتقای مهارت‌های علمی و فردی دانش‌آموزان کمک کند و موجب بهبود کلی عملکرد آموزشی شود.

یافته بعدی این پژوهش نقش کلیدی مدیران و سیاستگذاران آموزشی را در بهبود عملکرد مدارس برجسته می‌کند. براساس نتایج، برقراری عدالت، فرهنگ‌سازی در مورد ارزیابی عملکرد، راهنمایی و جهت‌دهی صحیح، و اعطای امتیاز به مدارس برتر از جمله عواملی هستند که می‌توانند در بهبود عملکرد مدارس مؤثر واقع شوند. این یافته نشان‌دهنده اهمیت رهبری و مدیریت هوشمندانه در ارتقای کیفیت آموزشی است، و با تحقیقات قبلی مانند پژوهش القامدی و همکاران (۲۰۲۳) همخوانی دارد که در آن بر اهمیت نقش مدیران در حمایت و هدایت فعالیت‌های آموزشی تأکید شده است. مدیریت کارآمد نه تنها به تنظیم چارچوب‌های عملکردی منجر می‌شود، بلکه موجب ایجاد انگیزه در معلمان و دانش‌آموزان برای مشارکت فعال‌تر در فرایند یادگیری می‌شود.

سومین یافته پژوهش، انطباق مدل پیشنهادی با ویژگی‌ها و معیارهای فرهنگی و بومی جامعه ایران را تأیید می‌کند. نتایج نشان دادند که اصول و ارزش‌هایی نظیر انطباق با معیارهای ایرانی اسلامی، خردورزی، اعتدال، انسجام، تکریم کنشگران، و دوراندیشی از جمله عواملی هستند که می‌توانند در ارزیابی عملکرد مدارس مؤثر باشند. توجه به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی بومی در طراحی و اجرای مدل‌های ارزیابی از آن جهت اهمیت دارد که بتواند برنامه‌های آموزشی را با نیازهای خاص جامعه همسو سازد و زمینه‌های لازم برای پذیرش و اجرای آن‌ها را فراهم آورد. این یافته‌ها نشان می‌دهند که برای موفقیت در اجرای مدل‌های ارزیابی، نمی‌توان صرفاً به استانداردهای بین‌المللی اکتفا کرد؛ بلکه تطبیق مدل‌ها با واقعیت‌های فرهنگی و اجتماعی کشور نیز ضروری است.

در نهایت، اعتبارسنجی مدل پیشنهادی با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) صورت گرفت که نتایج آن نشان‌دهنده اعتبار بالایی مدل است و نشان می‌دهد این مدل می‌تواند به عنوان یک ابزار کارآمد و معتبر برای ارزیابی عملکرد مدارس مورد استفاده قرار گیرد. این روش تحلیل، کارایی و قابلیت اعتماد مدل را در شرایط واقعی نشان داده و آن را به ابزاری مناسب برای سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی جهت ارزیابی و بهبود عملکرد مدارس تبدیل کرده است. به این ترتیب، نتایج این پژوهش از مدل پیشنهادی به عنوان یک چارچوب مؤثر و بومی برای ارزیابی عملکرد مدارس در ایران حمایت می‌کند و کاربرد آن را در بهبود کیفیت آموزشی و ارتقای کارایی سیستم آموزشی توصیه می‌کند.

بطور کلی و با توجه به نتایج پژوهش می‌توان اظهار نمود که در فرایند ارزیابی عملکرد مدارس اثربخش، بازیگران فعالی حضور دارند که شامل مدیران، معلمان، دانش‌آموزان، انجمن اولیا و مربیان و جوامع محلی می‌شوند. این بازیگران در کنار فرایند یاددهی و یادگیری با مولفه‌های آموزش و محتوای اثربخش به عنوان پدیده‌های محوری ارزیابی عملکرد مدارس اثربخش در نظر گرفته می‌شوند و لازم است در فرایند ارزیابی به شناخت دقیق هریک از این اجزا پرداخته شود. به‌طور مشخص عملکرد این عوامل تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که از آن به عنوان عوامل علی یاد می‌شود. عوامل علی در این پژوهش مواردی از قبیل فناوری اطلاعات و ارتباطات، امکانات و تجهیزات، ایمنی ساختمان مدرسه و اصول بهداشتی و سلامتی را دربرمی‌گیرد. می‌توان گفت هم‌افزایی این عوامل، نحوه عملکرد بازیگران فعال در مدرسه و فرایند یاددهی و یادگیری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با توجه به الگو، ارزیابی عملکرد بازیگران فعال و همچنین ارزیابی عملکرد فرایند یاددهی و یادگیری مستلزم وجود نیروی انسانی متخصص و حرفه‌ای، تأمین سرمایه اقتصادی، برنامه‌ریزی هدفمند، تعیین مراحل ارزیابی و بهره‌مندی از معیارها و رویکردهای علمی جهانی می‌باشد. مجموعه این عوامل را می‌توان به عنوان راهکارهای اجرای ارزیابی عملکرد مدارس اثربخش در نظر گرفت. در این راستا باید به اجزا و عناصر ارزیابی عملکرد نیز توجه نمود. برای انجام ارزیابی پیش از هر چیز باید مشخص شود که چه کسی، با چه ابزاری، با چه روشی، در چه زمانی و بر اساس کدام شاخص و معیارهایی به اجرای ارزیابی می‌پردازد. شناسایی دقیق این عناصر موجب اجرای مطلوب و دقیق ارزیابی می‌شود. در این راستا نمی‌توان نقش اصول و ارزش‌های مدارس اثربخش و نقش سازمان‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی را در فرایند اجرای ارزیابی نادیده گرفت؛ چرا که هریک به نوعی با کارکرد خود فرایند ارزیابی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهند. در نهایت باید گفت در صورت دقیق انجام ارزیابی عملکرد پیامدهای مثبتی حاصل می‌شود که مهم‌ترین آن مربوط به کسب دستاوردهای علمی و عملی در قالب بهبود مستمر مدرسه، تأمین انتظارات ذینفعان و شناسایی

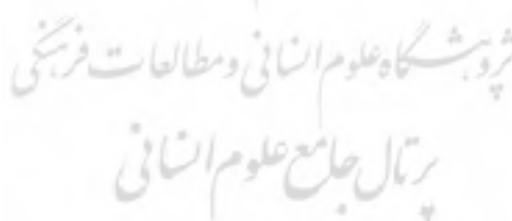
وضعیت موجود و مطلوب آموزشی می‌باشد. در عین حال، یکی از محدودیت‌های اصلی این پژوهش، محدود بودن جامعه آماری به مدارس ابتدایی شهر تهران بود که ممکن است نتایج حاصل از این پژوهش را به سایر مناطق و مقاطع تحصیلی کمتر قابل تعمیم سازد. بنابراین، پژوهش‌های آتی می‌توانند با گسترش جامعه آماری به مناطق مختلف کشور و مقاطع تحصیلی دیگر، اعتبار و قابلیت تعمیم مدل پیشنهادی را افزایش دهند. براین اساس، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی به بررسی تأثیر متغیرهای محیطی و فرهنگی خاص هر منطقه بر عملکرد مدارس بپردازند و با تطبیق مدل‌های ارزیابی با این متغیرها، مدلی جامع‌تر و کارآمدتر برای ارزیابی عملکرد مدارس ارائه دهند.

منابع

- باباخانی، سجاد (۱۴۰۱). بررسی رویکردها و اهداف تربیت شهروندی در نظام آموزش و پرورش ایران. نشریه دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، ۵(۴۸)، ۴۰-۵۳.
- حسن زاده شوربلاغ، علی؛ بالو، اشکان؛ رفیعی آتشیگاه، میرمحمد رضا؛ دلاور کورعباسلو، مهدی (۱۴۰۳). بررسی اهداف موجود در مطالعات آموزش تطبیقی و مطالعه آموزش و پرورش چین و ایران. مقاله ارائه شده در چهارمین کنفرانس بین‌المللی و هفتمین کنفرانس ملی مدیریت، روان‌شناسی و علوم رفتاری.
- خطیر، محمدحسین؛ حقیقی، مسعود (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های ارزیابی عملکرد مدیران مدارس متوسطه شهر تهران با استفاده از رویکرد تصمیم‌گیری چندمعیاره فازی. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۱۱(۴۱)، ۱-۳۰.
- شهبازی، شهرزاد؛ نوریان، محمد (۱۴۰۲). طراحی الگوی بومی ارزشیابی مدارس براساس مؤلفه‌های اثربخش مدارس برتر و اعتباربخشی آن. پژوهش‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی، ۲(۱۳)، ۵۴-۵۹.
- مهربان هلان، محمد مهدی؛ ملکوتی خواه، سروش؛ علی احمدی، علیرضا (۱۴۰۰). توسعه مدل ارزیابی عملکرد مدارس جمهوری اسلامی ایران براساس الگوی کارت امتیاز متوازن (مطالعه موردی مدارس پروژه ایماوا). مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، ۱۴(۲)، ۱۱۳-۱۳۶.
- Alghamdi, MH; Ibrahim, UM; & Ayoub, AEA. (2023). A Predictive Structural Model of Standards-Based School Evaluation on Student Outcome.
- Budak, Yusuf; Dagli, Gokmen; Altinay, Fahriye; & Altinay, Zehra. (2020). School Principals' Performance and Its Relationship With Teachers' Organizational Citizenship Behavior. *Revista de Cercetare Si Interventie Sociala*, 69.
- Huynh-Cam, Thao-Trang; Kumar, Vimal; Nguyen, Van-Canh; Le-Thi, Bich-Van; & Le, Huynh. (2024). The evaluation of students' satisfaction with instructor performance having

major key factors: the case of a Vietnamese university. *International Journal of Knowledge and Learning*, 17(1), 59-82.

- Islam, Md Asadul; & Aldaihani, Faraj Mazyed Faraj. (2022). Justification for adopting qualitative research method, research approaches, sampling strategy, sample size, interview method, saturation, and data analysis. *Journal of International Business and Management*, 5(1), 01-11.
- Kempa, Rudolf; & Tutupary, Rosmaryn. (2020). Performance Analysis of 19 Ambon State Middle School Using Balance Scorecard Approach, 5(2), 304-310.
- Rusdiyani, Isti; & Kholidah, Lilik Nur. (2023). Implementation of Supervision and Self-Evaluation of Schools with Performance of Teachers. *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*, 33, 1168-1187.
- Skeritt, Craig; O'Hara, Joe; Brown, Martin; McNamara, Gerry; & O'Brien, Shivaun. (2023). Enacting school self-evaluation: The policy actors in Irish schools. *International Studies in Sociology of Education*, 32(3), 694-716.
- Syahrudin, Syahrudin. (2019). Headmaster Management to Improve Teacher Performance in Singkawang Senior High Schools. *Journal of Education, Teaching and Learning*, 4(2), 305-308.
- Syihabuddin, Ahmad; & Abidin, Zaenal. (2020). Sistem Monitoring Dan Evaluasi Nilai Siswa Berbasis Dashboard Berdasarkan Key Performance Indicator (Studi Kasus: Smp Kartika Ii-2 Bandarlampung). *Jurnal Teknologi Dan Sistem Informasi*, 1(2), 17-25.

Developing a Performance Evaluation Model for Effective Schools in Tehran Based on a Combined Approach of Grounded Theory and Partial Least Squares.

Abstract

This research proposes a performance evaluation model for effective schools in Tehran, based on a mixed approach combining grounded theory and partial least squares. The research population for the grounded theory phase included all experts in the field of education, reaching theoretical saturation at 15 participants. The statistical population for the quantitative phase consisted of 295 primary school principals in Tehran during the 2022-2023 academic year, selected using stratified random sampling across the city's 21 districts. Data collection tools included a semi-structured, in-depth interview for the grounded theory phase and a researcher-designed questionnaire for the quantitative phase, both validated for reliability and validity. The study's findings revealed a paradigm model consisting of causal factors—including physical and technological aspects, environmental health assurance, and student well-being; a central phenomenon, including active stakeholders and the teaching-learning process; contextual conditions, covering performance evaluation components and elements; intervening conditions, including principles and values of effective schools, and educational organizations and policymakers; effective strategies for school performance evaluation, such as establishing prerequisites for evaluation implementation; and outcomes, including achieving scientific and practical results. The proposed model, as an effective tool for evaluating school performance in Tehran, can contribute to enhancing the teaching-learning process and achieving scientific and practical outcomes.

Keywords: performance evaluation, effective schools, principals, primary level.

